

DALMATINSKA FOLKLORNA GRADSKA PJESMA KAO PREDMET ETNOMUZIKOLOŠKOG ISTRAŽIVANJA

SAŽETAK

Članak započinje opisom osnovnih glazbenih osobina dalmatinske folklorne gradske pjesme i objašnjenjem pojma. Pridjev “gradska” prikriva činjenicu da su se te pjesme pjevale i u selima još od početka 20. stoljeća, no opravdan je zbog gradskog ili prigradskog porijekla većine tih pjesama. Tipično je da neke od njih potječu iz naselja u kojima su gradski i seoski način života bili međusobno isprepleteni. Razvoj glazbene kulture u dalmatinskim gradovima i gradićima, uz razvijenije tonske odnose, doveo je u 19. stoljeću do durskog tonskog načina. U tome smislu pridjev “gradski” indirektno upućuje na glazbeno razvijeniji napjev.

Pregled radova i zbirki pokazuje da su svi istraživači, od potkraj 19. stoljeća do 1977. (F. K. Kuhač, L. Kuba, V. Bersa, B. Širola, A. Dobronić, V. Žganec, S. Bombardelli, J. Bezić), dalmatinsku folklornu gradsku pjesmu smatrali vrijednim predmetom etnomuzikoloških istraživanja. Budući da prikupljena građa obuhvaća niz različitih slojeva, neki su od spomenutih istraživača naglašavali višeslojnost dalmatinske folklorne gradske pjesme.

A. Dobronić je klasificirao folklornu glazbu koju je zapisao u svojoj rodnoj Jelsi na otoku Hvaru. S. Bombardelli je višeslojnost dalmatinske folklorne gradske pjesme povezao s njezinim različitim izvorima. Pretpostavio je da su na njezino oblikovanje i razvoj utjecali gregorijanski koral, pjesmarice iz doba narodnog preporoda sredinom 19. stoljeća, različiti talijanski (odnosno mediteranski) izvori i utjecaji, masovna pjesma i šlageri sa svojstvima narodne pjesme. J. Bezić je, u suradnji s Lj. Stipišićem, E. Tudorom i J. Veršićem, klapske pjesme klasificirao u sljedeće istaknute vrste napjeva: (1) dalmatinska tradicionalna klapska pjesma, (2) dalmatinska klapska pjesma s elementima crkvenog pjevanja, (3) dalmatinska klapska pjesma s elementima talijanske, odnosno šire mediteranske melodike, (4) komponirana dalmatinska klapska pjesma i (5) pjesma porijeklom iz šireg kopnenog zaleđa istočne obale Jadrana.

Raznolikost dalmatinskih folklornih gradskih pjesmama ilustriraju notni primjeri priloženi u ovome radu. Br. 2 i 3 su primjeri klapskih pjesama s lokalnim glazbenim karakteristikama užega područja Splita i Trogira. Br. 5a i 5b su primjeri dvaju gotovo identičnih napjeva, uz istu metriku stihova, ali s različitim sadržajem tekstova. Talijanska pjesma zabilježena u Piranu te varijante istoga napjeva s hrvatskim stihovima zabilježene na Šolti, Premudi i u Splitu donose se u primjerima br. 7, 8, 9, i 10. Br. 11 i 12 su primjeri uspješnih skladbi iz doba između dvaju svjetskih ratova, koje se slobodnim načinom izvode i danas, no bez oslanjanja na skladateljev izvorni zapis. Br. 13 je pjesma koja je u Dalmaciju stigla iz sjeverne Hrvatske, a br. 14 je klapska pjesma s evidentnim elementima pučkog crkvenog pjevanja.

Zašto je dalmatinska folklorna gradska pjesma stalno bila predmet etnomuzikoloških istraživanja? Razlog leži u tome što su i u prošlosti i u naše vrijeme istraživači u njoj vidjeli glazbenu pojavu koja se slobodno i spontano izvodila, isto tako se slobodno i spontano slušala, prihvaćala i dalje prenosila. Uz takav način života, u takvom procesu, javljale su se i varijante napjeva te veće ili manje uzajamno prilagođivanje glazbenih elemenata postojećih domaćih napjeva i novih, unesenih tuđih glazbenih elemenata, ponekad i čitavih glazbenih cjelina. Danas (1977.) upravo napjevi dalmatinskih folklornih gradskih pjesama – neki od njih prilično različita porijekla – pružaju etnomuzikolozima vrlo zanimljivu građu za potvrđivanje suvremenih određenja folkloru i folklorne glazbe (D. Ben-Amos, M. Bošković-Stulli, Alan P. Merriam, V. Vodušek). Prema tim stajalištima, folklornu glazbu treba proučavati najprije s obzirom na način njezina života, prihvaćanja, prenošenja i širenja, a tek zatim s obzirom na njezin sadržaj i forme.